

Je hoeft niet religieus te zijn om Kerstmis als een viering van de mens als sociaal wezen te zien. Meestal in familieverband, vaak samen met anderen. Eenzaamheid schrijnt op die dagen het meest. Mensen zijn groepsdieren.

Groepsvorming en het sociale kapitaal dat daarbij wordt opgebouwd, vinden hun evolutionaire oorsprong in een fundamentele behoefte aan zekerheid en veiligheid. Twee begrippen die in het Latijn nog in hetzelfde woord woonden: *securitas*. De paradox is dat naarmate de bestaanszekerheid groter is en de veiligheid beter is gegarandeerd, dus naarmate het sociaal kapitaal groter is, mensen zich lossere bindingen kunnen permitteren. De denkfout is gemaakt dat daardoor ook de behoefte aan bestaanszekerheid en veiligheid kleiner is geworden.

Sommige veranderingen in de samenleving zijn autonoom, waarvan de belangrijkste de technologische ontwikkeling en de daaraan gekoppelde welvaartstijging. De maakbaarheid van de samenleving kan worden gedefinieerd als de opdracht om de bestuurlijke en sociale infrastructuur zodanig aan veranderingen aan te passen, dat met behoud van algemeen aanvaarde normen en waarden bestaanszekerheid en veiligheid gegarandeerd blijven.

Dat proces is in het begin van de jaren tachtig ontspoord. De wereld economie stortte in, de schat-

kist raakte leeg en de werkloosheid liep op. Mede door de toename van het arbeidsaanbod van vrouwen duurde het 15 jaar om de volledige werkgelegenheid te herstellen.

Door de massawerkloosheid en bezuinigingen op de sociale zekerheid liep het geloof in een duurzame welvaart en het vertrouwen in gegarandeerde bestaanszekerheid een flinke knauw op. Door op alles te bezuinigen, ook op de bescherming van burgers tegen kleine criminaliteit en ernstige overlast, groeide het gevoel van onveiligheid. Dat was al aangetast door het toenemend gebruik van drugs, naast de massale toestroom van immigranten en de concentratie daarvan in oudere volkswijken.

Als of de duivel er mee speelde, infiltreerde de filosofie van het neoliberalisme – de gedachte dat zelfredzame burgers zonder ingrijpen van de overheid als vanzelf de beste manier van samenleven zouden genereren – ook de Nederlandse politiek. Bezuinigingen op de verzorgingsstaat werden doel op zichzelf. De leidende gedachte werd: als we de burger verplichten voor zichzelf te zor-

gen, hoeft de samenleving dat niet meer te doen en kan de maakbaarheid van de samenleving worden uitbesteed aan de bestuurlijke en sociale infrastructuur tot een minimum worden teruggebracht. Daarmee werd de belangrijkste functie van de overheid

ondermijnd: het bieden van zekerheid en veiligheid. Met als noodlottig gevolg dat het vertrouwen in elkaar en de overheid op de glijbaan terecht kwam.

Het vertrouwen in de medemens, het parlement en de overheid bedraagt bij ons respectievelijk 45, 30 en 27 procent. In Scandinavië zijn die cijfers 67, 58 en 54 procent. (CPB, *Hoe beschaafd is Nederland*, 2009). De bestuurlijke elite is volkomen blind voor de relatie tussen het gebrek aan vertrouwen in elkaar en in de instituties, en de afbouw van de verzorgingsstaat. Premier Balkenende denkt zelfs dat we daar versneld mee door moeten gaan om verslapping tegen te gaan, zoals te lezen is in het kerstnummer van het weekblad *Elsevier*.

35 tot 50 miljard moeten we gaan bezuinigen, gemiddeld zo'n 5000 à 7000 euro per huishou-

den. Want 'de staat moet kleiner om ruimte te bieden aan initiatieven van burgers en bedrijven. We moeten koersen op de eigen kracht van mensen, gezinnen en bedrijven (...). Je moet niet meteen zeggen dat mensen iets niet kunnen. We willen uitgaan van wat mensen wèl kunnen (...). Voorlopers. De allerbeste willen zijn. In die context komen wij te leven.'

Het zijn de teksten waarmee na de val van de Muur de zegeningen van het neoliberalisme en de prestatie maatschappij werden afgekondigd. Met hebzucht als belangrijkste drijfveer en de grootste economische crisis sinds de jaren dertig als resultaat.

Balkenende heeft van de crisis niets geleerd. Het alternatief, werken aan veiligheid, zekerheid en vertrouwen door versterking van de samenleving, komt niet bij hem op. Want 'lastenverhogingen vertragen de economie en zijn dus contraproductief'. Citaat uit de CPB-nota: 'Allereerst moet de gedachte dat een hoge belastingdruk de welvaart en het welzijn nadelig beïnvloedt naar het rijk der fabelen worden verwezen.'

Waar is het interview met onze minister van Financiën, de leider van de PvdA, om de visie van de minister-president naar de prulkenmand te verwijzen?

Marcel van Dam is socioloog.